

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Факультет економічних наук
Кафедра управління земельними ресурсами

ДРОБОТ АННА ГЕННАДІВНА

УДК 332.3:631:005.332.4

**УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

АВТОРЕФЕРАТ
дипломної роботи на
здобуття освітнього ступеня
«Магістр»

Миколаїв 2020

Магістерською роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі управління земельними ресурсами в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: д-р екон. наук **Лазарєва О.В.** професор (бвз)
кафедри управління земельними ресурсами
факультету економічних наук
ЧНУ імені Петра Могили

Рецензент: **Совщак В.М.**
ТОВ «Український експертний центр по
вимірюванню та оцінці»

Захист відбудеться 17 грудня 2020 р. об 10:00 годині на засіданні ЕК в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2а, корпус 10-П.

З магістерською роботою можна ознайомитись у бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, корпус 1.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальністю дослідження ключем у створенні ефективного землекористування у сільському господарстві, що забезпечує соціальні стандарти, є формування його конкурентоспроможності на зовнішньому і внутрішньому ринках. Це можливе в разі зміщення акцентів з таких факторів виробництва, як праця, капітал і земельні ресурси, на конкурентні переваги у новітніх технологіях землекористування, взаємодії науки і освіти, розширення інвестиційних можливостей, формування інноваційних кластерів, які дозволяють отримати додаткові конкурентні переваги, мінімізуючи витрати на впровадження інновацій, перехід до раціональних форм організації і методів управління землекористуванням. Власне, висока конкурентоспроможність землекористування нині тримається на зниженні ціни факторів виробництва по відношенню до потенційних конкурентів при одночасній інноваційній активності, яка є головним чинником формування конкурентних переваг у землекористуванні.

Зростає потреба у високопрофесійному, науково обґрунтованому, системному управлінні конкурентоспроможністю землекористування на державному, місцевому рівнях. Наявні форми, методи та моделі державного управління у сфері регулювання земельних відносин не задовольняють запити сьогодення, оскільки їх опрацювання виконувалось без деталізації та за відсутності чітких критеріїв правових механізмів регулювання у використанні й охороні земель.

У концептуальному плані принципове значення для розроблення теми дослідження мають праці дослідників. Вирішенню проблем управління конкурентоспроможністю землекористування значна увага приділяється у працях провідних учених Б. Данилишин, В. Голян, В. Міщенко, М. Шмельов.

Нагальність дослідження визначається, насамперед, необхідністю удосконалення концепції та стратегії їх реформування, хоча успіх очікуваних перетворень значною мірою залежить від чітко сформульованих цілей, принципів, застосування науково-обґрунтованих підходів і реалізації земельної реформи.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретико-методологічних аспектів управління конкурентоспроможністю землекористування, обґрунтування рекомендацій щодо управління конкурентоспроможністю землекористування.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання таких **завдань:**

- обґрунтувати теоретико-методичні засади управління конкурентоспроможністю землекористування;
- удосконалити процес управління конкурентоспроможністю землекористування;
- дослідити світовий досвід управління конкурентоспроможності землекористування
- стратегічні орієнтири розвитку конкурентних переваг землекористування;
- удосконалити механізм управління конкурентоспроможністю землекористування

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання управління конкурентоспроможністю землекористування.

Предмет дослідження - є теоретичні, методичні та прикладні аспекти управління конкурентоспроможністю землекористування.

Методи дослідження. Дослідження виконувалось на основі наступних методів: монографічного – при вивченні та теоретичному узагальненні досліджень наукових основ державного управління конкурентоспроможністю землекористування; порівняльного аналізу – при дослідженні світових тенденцій розвитку сільськогосподарського

землекористування; статистичного – для аналізу даних, що характеризують стан об'єкту дослідження; абстрактно-логічного – при формуванні висновків та пропозицій; графічний – для унаочнення результатів магістерської роботи.

Інформаційною базою дослідження складають закони України, нормативно-правові акти Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, інформаційні матеріали, що опубліковані у монографіях та інших працях вітчизняних і зарубіжних вчених, аналітичні розрахунки автора, що виконані у процесу наукових досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

- теоретико-методичні підходи розвитку системи управління конкурентоспроможністю землекористування;
- процес розвитку управління конкурентоспроможністю землекористування у напрямку наближення до світових стандартів;
- стратегічні орієнтири розвитку конкурентних переваг землекористування;
- удосконалення механізму управління конкурентоспроможністю землекористування та наближення до європейського рівня.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані органами влади та місцевого самоврядування з метою вдосконалення управліннь конкурентоспроможністю землекористувань.

Особистий внесок магістранта. Автор виклав особисту думку щодо управління конкурентоспроможністю землекористування, розвитку сільських територій, збереження і відтворення родючості ґрунту. Наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення, висновки і пропозиції доповідались на науково-практичних конференціях: IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ» з дистанційною участю; Студентські наукові студії: Молодіжний науковий

журнал – Миколаїв: Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили. Доповідь на тему: «Управління конкурентоспроможністю землекористування».

Публікації. Результати магістерської роботи знайшли своє відображення у наукових фахових виданнях і тезах конференцій, а саме: Молодіжний науковий журнал – Миколаїв: Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили дві статті.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів та загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 69 сторінок комп'ютерного тексту, з них основного - 64 сторінок, який містить 3 таблиць, 3 рисунків. Список використаних джерел із 50 найменувань викладено на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, його методи та інформаційну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади управління конкурентоспроможністю землекористування» досліджено теоретико-методичні засади управління конкурентоспроможністю землекористування, проаналізовано розвиток оцінки земель в Україні, розкрито світовий досвід управління конкурентоспроможності землекористування.

В роботі встановлено, що управління конкурентоспроможністю базується на методичному механізмі який визначає конкурентний потенціал землекористування та його переваги перед конкурентами, а також визначає оцінку його конкурентного статусу з метою встановлення рівня потрібної кількості ресурсів землекористування, а також вплив факторів зовнішнього оточення для виконання конкурентного потенціалу. Для оцінювання конкурентного статусу застосовують методіку стратегічного потенціалу землекористування. Проте ефективне управління конкурентоспроможні землекористування націлене на пошук стратегічних конкурентних переваг та реалізації оцінки перспективного конкурентного статусу.

В Україні розглядають такі причини низької конкурентоспроможності такі як: неврахування всіх наявних умов та можливостей виробництва продукції, відсутність зваженої конкурентної стратегії на ринку продукції; занадто висока вартість виробничих ресурсів для виробництва продукції; недостатня мотивація сільськогосподарських товаровиробників, відсутність ефективної системи управління і регулювання землекористуванням. Вважаємо, що суб'єкти господарювання на землі зобов'язані запроваджувати комплекс заходів щодо раціонального використання і охорони земель. Звернемо увагу, що основними господарськими інструментами є

запровадження системи сівозмін як головної умови збереження і відтворення родючості ґрунту. Лише за цієї умови можна очікувати на сталий розвиток землекористування, високу якість життя громадян.

Досліджено, досвід управління конкурентоспроможністю землекористувань країн, які входять до Євросоюзу, можна помітити, що стале землекористування цих угідь здійснюється на Єдиній політиці Європейського союзу, а створення землекористувань сільських територій здійснюється в разі потреби створення нового землеволодіння або зміни вже існуючого, зменшити кількість недоліків або навпаки покращення ландшафтів у процесі самого проектування природоохоронних заходів, оптимізації землекористування визначеної території, покращання технологій виробництва, зміни її функціонального призначення. Створення сільськогосподарських землекористувань реалізуються на основі землевпорядного механізму управління земельними ресурсами. Світовий досвід вказує на те, що економічна рівновага в державі, її сталий розвиток та цілісність можуть бути забезпечені лише за участі регіонів у проведенні економічної політики країни. Тому останніми роками актуальним є зростаюча значимість економіки регіону в економіці країни, оцінка тісноти міжрегіональних зв'язків, визначення рівня її розвитку та рівня інтеграції регіону зі світовою економікою. На території зарубіжних країн землевпорядний механізм сталого землекористування передбачає: землевпорядне планування окремих адміністративно-територіальних утворень (Land Use Planning). Перерозподіл земельних ділянок між міськими, сільськими та лісовими господарствами, реалізацію природоохоронних заходів. Варто відмітити, що земельна політика провідних країн світу забезпечує планування та організацію сталого землекористування з ціллю підтримати розвиток сільського господарства, стимулювати економічне зростання та підвищити соціальну справедливість сільських територій. На території нашої країни, на жаль, землевпорядний механізм сталого використання сільськогосподарських земель і до сих пір не набув

необхідного значення, а внутрішньо-господарським землеустроєм, то взагалі нехтують. Поряд із тим, значення землевпорядних заходів у провідних країнах світу з кожним роком істотно посилюється. Землевпорядне планування на території зарубіжних країн носить переважно інвестиційний характер тобто здійснюється з метою отримання прибутку.

Землекористування в зарубіжних країнах ґрунтується на розвинутих геоінформаційних системах, а також на чудовій роботі земельного механізму, цим самим дає можливість отримати достовірну та актуальну інформацію про стан земельних ділянок. Саме тому в провідних країнах світу питання землеустрою вирішується комплексно з питанням використання земельного кадастру яке є джерелом інформації про стан земель сільськогосподарського призначення та ефективність їх використання.

У другому розділі «Аналіз та оцінка сучасного стану управління конкурентоспроможністю землекористування» досліджено оцінку земельно-ресурсного потенціалу України в контексті конкурентних переваг землекористування, досліджено аналіз чинників та важелів впливу на формування конкурентоспроможності землекористування представлено політику держави щодо формування конкурентних переваг землекористування.

Земельні ресурси виходять із поняття про земельний фонд, тобто сукупність усіх земель у межах певної території (від невеликої за площею місцевості до всієї земної суші), що підрозділяється по типу господарського використання. Україна має вигідне географічне положення. А також має низку переваг з огляду на суспільну користь у використанні земельно-ресурсного потенціалу. За умов сучасного соціально-економічного розвитку регіонів країни і посиленні глобалізаційних процесів особливого значення набуває формування чіткого економічного механізму регулювання земельних відносин з метою забезпечення ефективності використання і збереження земельних ресурсів. Сучасні способи використання земельних ресурсів в

Україні не відповідають вимогам збалансованого природокористування. Негативні наслідки порушення співвідношення між угіддями призводять до посилення деградаційних процесів. Склалася ситуація, при якій слід лише зафіксувати зовнішні межі об'єктів землеустрою, не враховуючи при цьому їхнього впорядкування, усунення недоліків землекористування та інших питань територіального землеустрою. Удосконалювати процедурні питання, що стосуються визначення меж земельних ділянок, порядку надання земель (в основному під житлову та громадську забудову), не вирішують першочергових завдань проведення землеустрою на стадіях планування й проектування. При цьому мало враховується досвід розробок із землеустрою та управління земельними ресурсами провідних країн світу. Таким чином, землеустрій, на відміну від західних країн, а також країн на пострадянському просторі, перестав бути інструментом держави щодо управління земельно-ресурсним потенціалом, платформою для планування і організації раціонального використання земель і їх охорони, накопичення та систематизації відомостей про багатофакторний облік стану земель. Як наслідок — не вирішено складних питань переходу до ринкових відносин у сфері управління земельно-ресурсним потенціалом, формування та здійснення контрольованого обігу земельних ділянок, їх законного надання і вилучення.

Отже, розвиток земельних відносин в Україні має спиратися на чітку й суспільно визнану державну земельну політику, яка повинна передбачати спільність дій державного й приватного секторів економіки при управлінні, плануванні та організації землекористування на основі аналізу рівня добробуту. Ця політика має бути адаптована до специфіки різних регіонів щодо рівня добробуту населення, враховувати національні та культурні традиції, особливості ведення господарської діяльності і функціонування земельного ринку.

У третьому розділі «Вдосконалення системи управління конкурентоспроможністю землекористування». Висвітлені стратегічні орієнтири розвитку конкурентних переваг землекористування, представлені основні критерії та показники конкурентоспроможності землекористування, розкрито удосконалення механізму управління конкурентоспроможністю землекористування.

Явним фактором є те що, нині конкурентоспроможність землекористування залишається на низькому рівні, тому що дотепер не налагоджена ефективна система реалізації сільськогосподарської продукції, так як повна відсутність сільськогосподарського виробництва від ринків інформації, можемо спостерігати за низьким рівнем кредитування та бюджетного фінансування сільськогосподарських виробників, не дивлячись система є матеріально-технічного та виробничого обслуговування.

Саме тому обов'язковою передумовою покращення конкурентоспроможності є введення у практику суб'єктів господарювання на землі науково-технічних розробок. Національний аграрний сектор, який є так званим «локомотивом» національної економіки, повинний забезпечувати цю ідеологію шляхом розробки дієвих державних програм розвитку сільськогосподарського землекористування.

Складові конкурентоспроможності землекористування є створення умов для її покращення, що має здійснюватися за допомогою заходів щодо досягнення якості конкурентних стратегій та виробництва сприятливого середовища для формування інституціонального середовища у землекористуванні. В Україні нещодавно розпочали впроваджувати низку заходів, спрямованих для досягнення простих вимог конкурентоспроможності. Водночас конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції залежить не тільки від її конкретного виробника, але і від впливу зовнішнього середовища. У цьому контексті

зазначимо, що актуальною залишається важливість підготовки кваліфікованих кадрів та прийняття ефективних управлінських дій суб'єктами господарювання, здатних забезпечувати конкурентоспроможність, злагодженого ведення бізнесу на селі. Необхідно враховувати і регіональні особливості аграрного виробництва. На рівні регіону доцільним є створення такої концепції, яка б забезпечувала процес економічного розвитку регіону. При цьому екологічний вектор розвитку має орієнтуватися на підтримку еколого-економічної ефективності виробництва. Досягнення цих умов дозволить підвищити конкурентоспроможність землекористування та здобути конкурентні переваги на внутрішньому та зовнішньому ринках. Важливим для розвитку конкурентоспроможності землекористування є дотримання порівняльні конкурентних переваг, тобто передумови досягнення ним відповідного рівня конкурентного статусу в конкурентному середовищі. Однією з ключових передумов щодо підвищення конкурентоспроможності є здатність суб'єктів землекористування динамічно пристосовуватися до будь-яких змін у структурі конкурентних переваг. У зв'язку з цим важливим завданням стратегії забезпечення конкурентоспроможності є створення такого економіко-правового середовища для суб'єктів господарювання на землі, яке б сприяло підвищенню ефективності використання земельних ресурсів та розкриттю всіх наявних конкурентних переваг.

ВИСНОВКИ

В даній роботі розглянуто управління конкурентоспроможністю землекористування:

Отже, на мою думку управління землекористуванням, звертає свою увагу на створенні концепції екологічнобезпечного використання землі та ретельного вивчення земельних відносин та їх напрямки розвитку. Залишились питання пов'язані з управлінням конкурентоспроможності землекористування, що опирається на знання. Серед цих питань можна виокремити таке як вивчення ролі економіки знань при управлінні землекористуванням. На думку вчених, конкурентоспроможним є таке землекористування, яке при щонайменших затратах факторів виробництва забезпечує найбільший прибуток з одиниці площі за допомогою екологічно чистої продукції, в результаті якого не буде задіяно шкоди навколишньому середовищу. Так стратегічні цілі теоретико-методичного розвитку та переходу до стадії економічного росту в сільському господарстві можуть досягатися лише при створенні повноцінного конкурентного середовища з урахуванням специфіки аграрних відносин. В конкурентному середовищі утримуються тільки ті які змогли ефективно контролювати технологічним процесом, деталізації конкретних операцій.

Узагальнення світового досвіду дозволило зробити висновок, що економічна рівновага в державі, її сталий розвиток та цілісність можуть бути забезпечені лише за участі регіонів у проведенні економічної політики країни. Тому останніми роками актуальним є зростаюча значимість економіки регіону в економіці країни, оцінка тісноти міжрегіональних зв'язків, визначення рівня її розвитку та рівня інтеграції регіону зі світовою економікою. З активізацією децентралізаційних процесів місцеве самоврядування відіграє ключову роль у реалізації загальнодержавної політики у сфері землеустрою. Під територіальною громадою слід розуміти окремо господарюючу систему, що має чітко визначені територіальні межі,

власні органи управління, матеріальну і фінансову основу, що визначається законодавчими актами держави. Розвиток економіки громади є метою проведення державної економічної політики та є логічним продовженням децентралізації влади на місцях. Розвиток громади відбувається як і під впливом загальноекономічних тенденцій розвитку країни, так і під впливом внутрішніх, які притаманні лише їй факторів розвитку. На сьогодні існує проблема відсутності законодавчого врегулювання економічного розвитку регіону, визначених механізмів, комплексного і всебічного підходу до вирішення цієї проблеми. Світова практика не передбачає чіткого визначення поняття «землекористування» як першооснови планування та організації раціонального використання та охорони земель.

Земельну політику неможливо розглядати чи формувати ізольовано від комплексу пов'язаних з нею проблем, перш за все – соціально-політичних, правових і соціальних. Існують усі передумови й потрібно досягти у сфері земельних відносин відчутних і позитивних змін. Потрібне системне бачення національної стратегії земельних реформ (втім, як і ясне розуміння національних пріоритетів у розвитку АПК) і відповідна політична воля в реалізації цієї стратегії. Очевидно, це може стати реальністю лише після істотних змін у системі влади та після подолання макрополітичної кризи у країні – особливо на найвищих щаблях влади. Також слід зазначити, що вибір позиції щодо конкурентів сьогодні повинен бути налаштований на активну діяльність, орієнтовану на правильний вибір конкурентних переваг, що забезпечують високу конкурентоспроможність землекористування, виходячи, передовсім, з інтересів безпеки держави, а відтак – економіки. Відповідь на досягнення лідируючих позицій знаходиться у площині формування та управління власними маркетинговими стратегіями, адаптованими до змін зовнішнього середовища, суть яких полягає не тільки у рекламі просування сільськогосподарської продукції, земельних ділянок, їх ціни та якості, але й у плануванні та контролі за використанням земельних ресурсів, дослідженні ринку та попиту. При цьому держава, яка виконує роль

каталізатора, повинна мотивувати просування землекористувань на високі рівні конкурентоспроможності.

Процеси управління і планування раціонального використання земель та їх охорони пропонується розглядати як комплекс техніко-економічних і організаційно-територіальних заходів, які має проводити держава в поєднанні з приватним сектором, спрямованих на оптимальне використання земельного фонду України на основі соціально-економічних цілей забезпечення оптимального рівня суспільного добробуту, а також урахування інтересів у розвитку землекористування місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання. З урахуванням специфіки земельно-майнового сектора ключове значення при управлінні й плануванні використання та охорони земельно-ресурсного потенціалу має державно-приватне партнерство, форми й методи якого повинні бути адекватні ринковим умовам з урахуванням соціальної складової добробуту. За своїм функціоналом це, з одного боку, безпосередньо дає вплив держави на процес управління і використання земель, а з іншого — формує умови, які забезпечують ефективне й збалансоване землекористування та охорону земель різними суб'єктами права в ринкових умовах з відповідною оцінкою рівня добробуту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Дранус Л.С. Студентські наукові студії/ Дранус Л.С. //Молодіжний науковий журнал – Миколаїв: Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили. «Стратегічне планування економічного розвитку на підприємстві», (м. Миколаїв, червень 2020р.- у друці)
2. Дранус Л.С. Студентські наукові студії/ Дранус Л.С. //Молодіжний науковий журнал – Миколаїв: Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили, «Управління конкурентоспроможністю землекористування». (м. Миколаїв, листопад 2020р.- у друці)

В інших виданнях

1. XXIII Всеукраїнської щорічної науково-практичної конференції «Могилянські читання-2020: Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Доповідь на тему: «Напрями вдосконалення засобів громадського контролю органів публічного управління» (м. Миколаїв)
2. IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ» з дистанційною участю. Доповідь на тему: «Організаційно-економічний механізм регулювання земельних відносин органами місцевого самоврядування в Україні». (м. Херсон, 11 листопада 2020р., ст.94)

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня Магістр за спеціальністю 193 – Геодезія і землеустрій. – Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв, 2020.

В роботі проаналізовано праці вчених щодо визначення поняття "управління конкурентоспроможністю землекористування". Визначено складові управління конкурентоспроможністю землекористування. Наведено інституційні чинники, що забезпечують конкурентоспроможність землекористування. Вказано пріоритети розвитку сільськогосподарського землекористування. Наголошено на необхідності створення мережі регіональних агентств розвитку землекористувань. Запропоновано показники управління конкурентоспроможністю землекористування, врахування яких дозволить підвищити ефективність управління. Вказано завдання, які потрібно виконувати аби покращити управління конкурентоспроможністю землекористування.

ANNOTATION

Thesis for the qualification level Master's degree in specialty 193 - Surveying and Land Management. - Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2020.

The work analyzed the work of scientists on the definition of the concept of "management of land use competitiveness." The components of land use competitiveness management are defined. The institutional factors ensuring the competitiveness of land use are given. Priorities for the development of agricultural land use are indicated. The need to create a network of regional land-use development agencies was noted. Indicators of land use competitiveness management are proposed, the accounting of which will make it possible to increase management efficiency. The tasks that need to be performed to improve the management of land use competitiveness are indicated.

Key words: competitiveness, land use, regional agencies, institutional factors, efficiency, synergy effect.